

УДК 330.101.5

Сардак Сергій Едуардович
кандидат економічних наук
доцент кафедри економіки та управління національним господарством
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СУЧАСНІ ГЛОБАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Анотація. Досліджено взаємозв'язок глобальних загроз та економічного розвитку. Визначено сучасні глобальні загрози. Розроблено пріоритетні заходи запобігання глобальних загроз.

Постановка проблеми. Економічний розвиток як процес переходу від одного якісного стану економічної системи людства до іншого несе у собі прогресивні та регресивні, конструктивні та деструктивні, позитивні та негативні ознаки, результати, наслідки у різних сферах життєдіяльності. Феноменом економічного розвитку є те що йому передують певні загрози, він несе у собі загрози та від нього відбуваються загрози. Особливо небезпечними постають глобальні загрози економічного розвитку які впливають на економічний розвиток усіх суб'єктів господарювання та учасників економічних відносин світової економіки [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження сучасних глобальних загроз є актуальною і життєво важливою проблематикою яку вивчають міжнародні організації, уряди країн, наукові установи та окремі дослідники [2–7]. Серед зарубіжних науковців увагу до даного напрямку досліджень виявляють М. Алле, Д. Гелд, П. Герст, О. Кінг, Е. Ловінс, Л. Ловінс, Д. Майер, Е. Мак-Грю, Г.-П. Мартін, Д. Медоуз, М. Месарович, Е. Пестель, А. Печчеї, Д. Е. Раух, Дж. Сорос, Дж. Стігліц, Я. Тінберген, Г. Томсон, Д. Форрестер, Б. Шнайдер, Х. Шуманн. Серед відомих вітчизняних вчених ґрунтовні результати для наукової громадськості надають В. Х. Арутюнов, О. Г. Білорус, А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, Д. Г. Лук'яненко, Л. Г. Мельник, А. М. Поручник, В. М. Свінцицький, В. П. Семиноженко, Я. М. Столярчук, А. С. Філіпенко, І. Г. Ханін. Але при розумінні необхідності запобігання й ліквідації

глобальних загроз урядовці та власники ресурсів застосовують недостатньо активні заходи, а іноді навіть сприяють їх розгортанню для досягнення власних зисків. Про це свідчить низка штучно створених глобальних проблем людства: критична маса накопиченої небезпечної зброї, поглиблення екодеструктивного техногенного впливу на ноосферу, дефіцит ресурсів, пандемії, гальмування людського розвитку та заважання розкриттю людського потенціалу людських ресурсів на певних територіях, кризи тощо [5; 7].

Метою статті є дослідження сучасних глобальних загроз та економічного розвитку в контексті визначення і запобігання реалізації негативних наслідків.

Основні матеріали дослідження. Протягом усієї історії людство відчувало різного роду загрози що зашкоджували здоров'ю, безпеці, добробуту, життю. Але у середині ХХ сторіччя у зв'язку із розгортанням глобалізаційних процесів почали формуватися й глобальні загрози які поступово перетворилися на глобальні проблеми та почали загрожувати безпеці суспільства. Одні глобальні загрози є споконвічними і не залежать від волі та дій людей, а інші сформовані внаслідок сучасних процесів розвитку суспільства. Наприклад, глобальна загроза руйнування Землі за рахунок внутрішніх природних сил або позаземного впливу, є споконвічною, а загроза руйнації нашої планети внаслідок антропогенного впливу – новою глобальною суспільною загрозою підконтрольною світовій спільноті. Дана обставина обумовлює необхідність дослідження шляхів нівелювання впливу небезпечних чинників на суспільство тому що до традиційно визнаних глобальних суспільних загроз, таких як небезпека руйнації планети, зміна природних умов, погіршення екології, забруднення навколишнього природного середовища, незахищеність людини, неможливість передбачення загрозливих явищ і т. д. починають додаватися нові глобальні загрози сформовані минулими та сучасними поколіннями.

До нових глобальних суспільних загроз що набувають силу на початку ХХІ сторіччя можна віднести:

- поширення деструктивних форм і напрямів людського розвитку внаслідок управлінського впливу (шкідливі цінності та звички, руйнівні

образи та стандарти поведінки, помилкові стратегічні орієнтири, штучно сформовані моделі поведінки, фанатизм, нераціональна структура розподілу часу життєдіяльності, помилкові управлінські механізми, неправдива інформація), які сприяють регресу суспільства;

- посилення руйнівного впливу “традиційних” товарів споживання на здоров’я людей (харчові продукти, ліки, одяг, інші речовинні вироби, послуги, інформаційні продукти, капітал і т. д.), що призводить до зміни поведінки та інтересів людини, погіршення якості праці, зміни структури витрат, розпаду інституту сім’ї, появи депресивних регіонів, обмеження прав та можливостей розвитку людського капіталу майбутніх поколінь;
- низькі темпи екоконструктивних зрушень у організації сучасного виробництва поглиблюють негативний вплив на природу, населення, тваринний та рослинний світ, водні, повітряні й земельні ресурси (так, забруднення Землі відходами виробництва та їх самотрансформація призводять до глобального потепління, стихійних явищ (посухи, зливи, виверження, землетруси, зсуви, пожежі), погіршення стану навколишнього середовища, зміни клімату, отруєнь, збільшення смертності та зменшення народжуваності, зниження якості життя, виникнення нових вірусів та хвороб, поширення алергенних речовин і рослин, міграції живих істот, нестачі чистих і якісних ресурсів), що унеможливує проживання населення у певних регіонах, погіршує здоров’я і працездатність трудових ресурсів, зменшує можливість відтворення та розкриття генетичного і соціального потенціалу людства;
- невизначеність впливу нових технологій і виробів на людство у майбутньому (насамперед у сферах: метеорології, екології, проектування, програмування, нанотехнологій, добувної та космічної індустрії, генної інженерії, харчової промисловості, будівництва, медицини, фармакології, філософії, психології, соціології), що обумовлює формування нових глобальних загроз і проблем людства;

- поглиблення залежності людства від техніки (транспортні засоби, засоби комунікації, комп'ютери, Інтернет, роботи), що призводить до обмеження процесу розкриття потенційних можливостей і здібностей людей;
- збільшення негативних наслідків для природного середовища і суспільства від військових та соціально-економічних конфліктів (загострення локальних війн і сутичок, поширення тероризму та псевдотероризму), які формують диспропорції у міжнародному русі людських ресурсів, гальмують людський розвиток та погіршують якість ноосфери;
- зменшення можливості самоуправління та волевиявлення, а також відсутність дієвого механізму спрямування деструктивних позовів людей у конструктивні, внаслідок концентрації управління та влади (в силу поглиблення глобалізації, інтернаціоналізації, інтеграції, гомогенізації, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці) підвищує небезпеку порушення прав людини, узурпації влади та розгортання світової війни;
- поглиблення соціально-економічної нерівності (відбувається формування нового стану суспільства із соціально-економічною диференціацією, стратифікацією та кластеризацією) закладає підґрунтя для майбутніх проблем розвитку людства у вигляді насильницького перерозподілу власності та влади, а також зростання масштабів світових економічних криз і кризових демографічних явищ;
- низька ефективність діяльності інститутів вирішення глобальних проблем і забезпечення прогресивного суспільного розвитку (релігійних конфесій, міжнародних організацій, урядів, національних систем освіти та охорони здоров'я тощо), що обумовлює необхідність побудови системи світового моніторингу та прогнозування розгортання суспільних загроз і проектування заходів вирішення глобальних суспільних проблем.

Можна навіть узагальнити, що сучасне спрямування економічного розвитку несе у собі низку глобальних загроз, а суспільство є саме собі загрозою. Але запобігання розгортанню нових глобальних суспільних загроз і

забезпечення бажаного спрямування економічного розвитку неможливе без кардинального переосмислення і зміни структури господарських витрат та інвестицій у суспільстві. Відповідно економічним акторам необхідно формалізувати систему стратегічного планування розвитку за наступними пріоритетами: визначення провідної ролі людського ресурсу, мотивування збагачення людського капіталу, активізація творчості та дбайливе відношення до ресурсів території життєдіяльності нині й у майбутньому. Для цього необхідно збільшити витрати на розвиток людських ресурсів та поширити інвестування людського капіталу в області: покращення стану здоров'я, продовження терміну життя та працездатного віку, опанування нових знань, здобуття освіти, підвищення кваліфікації, розвитку розумових здібностей, збагачення культури та суспільно-корисності праці, набуття професійного досвіду, здійснення продуктивної творчої діяльності людських ресурсів.

Пріоритетними напрямками запобігання глобальних загроз мають постати наступні заходи: проектування нової світогосподарської системи, реформування системи глобальної інституалізації, інтелектуалізація та інформатизація суспільного простору, оптимізація міграційного руху людських ресурсів, удосконалення систем наддержавного і державного управління, оптимізація механізму міжнародного менеджменту та маркетингу, трансформація форм і методів міжнародного торгівельно-економічного обміну та співпраці, поглиблення соціалізації економіки та гуманізації праці.

У глобальному та національних середовищах доцільно здійснити зміну господарської структури, структури бюджетів, пріоритетів і змісту заходів у напрямку збільшення частини витрат та інвестицій на науково-технічну, інформаційну, інноваційну діяльність, управління, проектування й розвиток людських ресурсів, туризм, природоохоронний бізнес, енерго- та ресурсозберігаючі технології, будівництво, зв'язок, ракетно-космічну індустрію, систему охорони здоров'я, спорт та фізкультуру, соціально-культурну сферу.

Висновки. Для забезпечення гармонічного економічного розвитку необхідно відслідковувати та враховувати наявні глобальні загрози. Це вимагає створення механізму моніторингу який би надавав змогу координації управлінських заходів наддержавного і державного прогнозування, планування, програмування та регулювання. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка прикладних аспектів застосування превентивних заходів запобігання та вирішення глобальних проблем і кризових явищ у національній економіці України.

Список використаної літератури.

1. Маломуж М. Про стратегію подолання загроз національній безпеці України на початку ХХІ століття / М. Маломуж // Дзеркало тижня. – 2009. – № 46. – С. 1 – 2.
2. Основні проблеми економіки розвитку : пер. з англ. / Д. Майєр, Д. Е. Раух, А. Філіпенко ; за ред. : А. Філіпенко. – К. : Либідь, 2003. – 684 с.
3. Офіційний сайт ООН. – Режим доступу : <http://www.un.org>. – Назва з екрану.
4. Социально-экономические проблемы информационного общества : моногр. / В. М. Геец, В. Г. Кремень, В. П. Семиноженко [та ін.] ; за ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : Университет. кн., 2005. – 430 с.
5. Тарханов О. В. Кризис: причины и следствия / О. В. Тарханов // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 2. – С. 29 – 31.
6. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
7. Шевцов А. І. Майбутнє людства необхідно спланувати: глобальні загрози і довгострокова стратегія розвитку України. – Режим доступу : <http://www.db.niss.gov.ua>. – Назва з екрану.